РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Проект!

ЗАКОН

ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

(Обн., ДВ, бр. 92 от 2003 г.; изм., бр. 36 от 2008 г. и бр. 74 и 82 от 2009 г.)

§ 1. В чл. 4 ал. 3 се изменя така:

„(3) Стимулира се и международното научно сътрудничество и създаването на общоевропейското изследователско пространство, както и участието в европейски и трансевропейски научни програми.”

§ 2. В чл. 5 т. 4 се изменя така:

„4. национално и/или международно експертно независимо оценяване и наблюдение на научните изследвания и на резултатите от тях;”.

§ 3. В чл. 6 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Държавата:

1. разработва и провежда националната политика в областта на научните изследвания;

2. създава условия за съгласуваност на политиките в областта на образованието, науката и иновациите;

3. насърчава взаимодействието между научната дейност и икономиката чрез изграждане на инструменти за общи действия;

4. създава условия за повишаване обема на финансовите средства за научни изследвания;

5. подпомага подготовката и квалификацията на специалисти в областта на научните изследвания;

6. насърчава финансирането и изпълнението на национални научни програми и проекти;

7. насърчава научноизследователската дейност;

8. насърчава изграждането на научна инфраструктура, достъп до електронни научни бази данни – „научни платформи”, както и научни комплекси;

9. създава условия за привличане на млади специалисти в научни разработки и разпространение на знания;

10. създава инструменти за стимулиране на заявителската активност за закрила на изобретенията и полезните модели, разработени в резултат на научноизследователската дейност;

11. съдейства за достигане на научния продукт до реалната икономика;

12. подкрепя дейности, насочени към отваряне на пазара на труда и създаване на мостови структури между университетите, научните организации и бизнеса;

13. подпомага участието в международния обмен на знания чрез изпълнение на съвместни проекти и програми и други форми на сътрудничество;

14. подпомага и насърчава научните изследвания чрез подкрепа на международни програми и инициативи на принципа на споделено финансиране.”

2. Създава се нова ал. 3:

„(3) Министерският съвет определя условията и реда за подпомагане и стимулиране внедряването на научни продукти и тяхното разпространение във всички области.”

3. Досегашната ал. 3 става ал. 4.

§ 4. Създават се чл. 6а и 6б:

„Чл. 6а. (1) Министерският съвет по предложение на министъра на образованието, младежта и науката може да създава с постановление като звена по чл. 60 от Закона за администрацията изследователски експериментални центрове за провеждане на конкурентоспособни научни изследвания и решаване на значими научни задачи.

(2) Устройството, дейността и организацията на работа на центровете по ал. 1 се определят с правилник, приет от Министерския съвет или издаден от министъра на образованието, младежта и науката.

Чл. 6б. (1) За стимулиране на български учени и научни колективи министърът на образованието, младежта и науката може да учредява награди за принос и постижения в областта на научните изследвания.

(2) Наградите по ал. 1 се присъждат при условия и по ред, определени с акта за учредяването им.”

§ 5. В чл. 7 се правят следните изменения:

1. В ал. 3:

а) в т. 1 думите „анализ и отчет” се заменят със „състоянието”;

б) в т. 2 думите „и план за действие” се заличават, а думата „включващи” се заменя с „включваща”.

2. В ал. 4 думите „Отчетът и анализът се изготвят” се заменят с „Докладът се изготвя”.

§ 6. Създават се чл. 7а и 7б:

„Чл. 7а. (1) Министърът на образованието, младежта и науката издава Правилник за организацията и функционирането на система за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, както и на дейността на Фонд „Научни изследвания”.

(2) Научноизследователската дейност на висшите училища и на научните организации, както и дейността на фонд „Научни изследвания” се оценяват периодично на базата на критерии, определени с правилника по ал. 1.

Чл. 7б. (1) Министерството на образованието, младежта и науката поддържа регистър за научната дейност в Република България, който съдържа следните данни:

1. научни организации и висши училища;

2. учени в Република България;

3. информация за националните и международните научни проекти, източника на финансиране, ръководителите, научните постижения и публикациите, свързани с проектите, освен ако не противоречи на Закона за защита на класифицираната информация;

4. получените от научните организации и висшите училища ресурси от националния бюджет, бюджета на Общността и от други източници;

5. научна инфраструктура и научни комплекси;

6. програми в областта на научните изследвания, финансирани от държавата.

(2) Физическите и юридическите лица, кандидатствали и получили финансиране по реда на този закон и на други нормативни актове и фонд „Научни изследвания”, изпращат в Министерството на образованието, младежта и науката данните по ал. 1 за включване в регистъра за научната дейност.”

§ 7. Член 12 се изменя така:

„Чл. 12. Дейността на съвета се подпомага от Министерството на образованието, младежта и науката.”.

§ 8. В чл. 13 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Фонд „Научни изследвания” има за цел да подкрепя проекти и дейности за насърчаване на научните изследвания, съобразени с:

1. Националната стратегия за научни изследвания;

2. рамкови програми с определени приоритети на Европейския съюз, както и други европейски и трансевропейски инициативи;

3. Европейската и националната пътна карта за научноизследователска инфраструктура.”

2. Създава се нова ал. 3.

„(3) Фонд „Научни изследвания” работи в координация с другите инструменти за финансиране на приложни научни изследвания.”

3. Досегашната ал. 3 става ал. 4.

4. Досегашната ал. 4 става ал. 5 и се изменя така:

„(5) Министърът на образованието, младежта и науката осъществява контрол и извършва анализ на дейността на фонд „Научни изследвания”.”

§ 9. Член 15 се изменя така:

„Чл. 15. (1) Към фонд „Научни изследвания” се създават временни и постоянни научно-експертни комисии.

(2) Временните научно-експертни комисии организират оценяването и извършват класиране на кандидатстващите в конкурсите научноизследователски проекти.

(3) Постоянните научно-експертни комисии извършват анализ и оценка на изпълнението на финансираните конкурсни проекти.”

§ 10. В чл. 16 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 2:

„(2) Националните и международните оценители получават възнаграждение въз основа на договор, сключен с управителя на фонд „Научни изследвания”.”

2. Досегашната ал. 2 става ал. 3.

§ 11. Членове 19 и 20 се отменят.

§ 12. В чл. 22 се правят следните изменения и допълнения:

1. В т. 3 след думата „фундаментални” се добавя „и приложни”.

2. Създава се нова т. 4:

„4. поддържане на научна инфраструктура и научни комплекси;”.

3. Досегашните т. 4-11 стават съответно т. 5-12.

§ 13. В чл. 23, ал. 1 се създават т. 4 и 5:

„4. подпомага научноизследователската дейност и професионалното развитие на млади учени, докторанти и постдокторанти;

5. финансира проекти въз основа на схеми за финансиране на научни изследвания с участието на бизнеса като бенефициент на научния продукт.”

§ 14. В чл. 25 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова т. 1:

„1. насоченост на изследванията в съответствие с Националната стратегия за научни изследвания;”.

2. Досегашните т. 1-4 стават съответно т. 2-5.

3. Досегашната т. 5 става т. 6 и се изменя така:

„6. законосъобразност, икономичност, целесъобразност и балансираност на разходите;”.

4. Досегашната т. 6 става т. 7.

§ 15. Създава се чл. 27а:

„Чл. 27а. Конкурсните научни проекти задължително съдържат:

1. анализ на състоянието на изследванията по проблема;

2. цели на проекта, хипотези и подходи за постигането им;

3. методи, апаратура и изследователски техники;

4. план на изследванията;

5. очаквани резултати;

6. план за реализация и разпространение на резултатите от научния проект;

7. обоснован финансов план.”

§ 16. Член 28 се изменя така:

„Чл. 28. Оценяването и класирането на представените проекти се извършва съобразно критериите по чл. 25 и при условия и по ред, определени с правилника на фонд "Научни изследвания”.”

§ 17. Член 29 се изменя така:

„Чл. 29. (1) Конкурсните проекти се оценяват от независими национални и/или международни оценители.

(2) Временните научно-експертни комисии представят на Изпълнителния съвет резултатите от проведените конкурси и класираните проекти съобразно получените оценки.

(3) Въз основа на класирането за всеки конкурс Изпълнителният съвет определя проектите, които ще бъдат финансирани, и размера на средствата, които им се предоставят, в рамките на общия размер на определените за конкурса финансови средства.

(4) Въз основа на решението по ал. 3 управителят на фонд „Научни изследвания” сключва договор, с който се определят условията за финансиране и изпълнение на всеки от определените за финансиране проекти.”

§ 18. Създава се чл. 29а:

„Чл. 29а. Всеки проект се финансира самостоятелно и независимо от други проекти съобразно заложените в него цели, плана за изпълнение, очакваните резултати и финансовия план.”

§ 19. Член 31 се изменя така:

„Чл. 31. (1) Членовете на Изпълнителния съвет на фонд „Научни изследвания” не могат да кандидатстват по време на мандата си самостоятелно и/или като членове на научни колективи за финансиране от фонда.

(2) Членовете на временните научно-експертни комисии не могат да кандидатстват по време на мандата си самостоятелно и/или като членове на научни колективи за финансиране от фонда в конкурсите, които те организират и наблюдават.

(3) Членовете на постоянните научно-експертни комисии не могат да оценяват изпълнението на текущи проекти, в които участват самостоятелно и/или като членове на научни колективи.”

§ 20. Член 32 се изменя така:

„Чл. 32. Средства от фонд „Научни изследвания” могат да се изразходват за придобиване и поддържане на права на интелектуалната собственост, включително за разходи, свързани с придобиване и поддържане на патенти.”

§ 21. В § 1 от Допълнителните разпоредби се правят следните изменения и допълнения:

1. Точка 5 се изменя така:

„5. „Млад учен” е лице, което е придобило образователно-квалификационна степен „магистър” през последните 10 години и извършва научноизследователска и научно-образователна дейност във висше училище и/или научна организация.”

2. Създават се т. 6 и 7:

„6. „Докторант” е учен, който е в процес на придобиване на образователна и научна степен „доктор”.

7. „Постдокторант” е учен, придобил образователна и научна степен ”доктор” през последните пет години.”

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 22. В срок до три месеца от влизането в сила на този закон министърът на образованието, младежта и науката издава Правилник за организацията и функционирането на система за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, както и на дейността на Фонд „Научни изследвания”.

Законът е приет от 41-ото Народно събрание на ……. 2010 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ:

(ЦЕЦКА ЦАЧЕВА)

М О Т И В И

КЪМ ПРОЕКТА НА ЗАКОН ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Законът за насърчаване на научните изследвания е основният закон, регламентиращ управлението и провеждането на държавната политика в областта на научните изследвания. Той е приет през 2003 г., когато България беше страна – кандидат за членство в Европейския съюз.

Приемането ни като страна членка налага и определена актуализация на действащата нормативна уредба.

Основната цел на предложения законопроект е да се актуализира нормативната уредба за научната дейност, както и да се гарантира съответствието на националната политика с европейската Визия 2020 за развитие на Европейското изследователско пространство (ЕИП) (одобрена от Съвета на Европейския съюз на 2 декември 2008 г. (ОВ, С 25/1 от 31.01.2009 г.).

Предложените промени са насочени главно към глава първа „Общи положения”, като едновременно с това са прецизират и актуализират някои от останалите текстове на закона. Те отразяват основните приоритети на Европейската стратегия за наука: европейско партньорство за учените (свободен пазар на учените); изграждане на научни инфраструктури; нов тип изследователски университети и организации; трансфер на знания и защита на интелектуални права и собственост; отваряне на ЕИП към света – международно сътрудничество.

Промени, които се предлагат със законопроекта:

Участието на българските учени в европейски и международни програми дава възможност за съвместна научна работа на високо ниво, достъп да скъпоструващо и понякога уникално оборудване. Наличието на подпомагащи национални инструменти ще доведе до оптимално използване на възможностите, предоставяни от тези финансови източници и програми. С предложените промени са въвежда стимулиране участието на научни организации и университети в международни научни програми и проекти (чл. 4, ал. 3), включително на основата на принципа на споделено финансиране (чл. 6, ал. 2, т. 12).

С цел осигуряване на отчетност на вложените публични средства за наука пред обществото, както и прилагане на добрите практики на Европейския съюз, които предвиждат задължителна оценка на публичните средства като основа за вземането на нови решения за развитието на стратегически изследователски направления, се предвижда национално и международно експертно независимо оценяване и наблюдение на научните изследвания и на резултатите от тях (чл. 5, т. 4).

Необходимостта от въвеждане на принципа за съгласуваност на политиките в областта на образованието, науката и иновациите, насочването на научните изследвания към решаване на проблеми на обществото и икономиката с цел избягване на дублирано финансиране, по-добрата координация между финансиращите организации, както и подкрепа на изграждането на крупна научна инфраструктура в съгласуваност с Европейската пътна карта са в основата на предложените изменения и допълнения по отношение на ангажиментите на държавата, отразени в чл. 6, ал. 2.

Предвижда се стимулиране на заявителската активност по отношение на закрила на патенти и полезни модели на научните организации чрез нови инструменти – предвидената възможност част от средствата от фонд „Научни изследвания" да се изразходват и за разходи, свързани с придобиването и поддържането на патенти и други права, свързани с интелектуалната собственост (чл. 6, ал. 2, т. 10 и чл. 32).

Отговаряйки на един от приоритетите на Визия 2020 „Изграждане на научни инфраструктури с отворен достъп на всички учени и бизнеса до тях при фиксирани условия", се създава чл. 6а, който регламентира възможността да бъдат създавани изследователски експериментални центрове за провеждане на конкурентоспособни научни изследвания и решаване на значими научни задачи. В такива центрове ще се провеждат интердисциплинарни изследвания, за които е необходима изключително модерна, затова и скъпа, инфраструктура, непосилна за закупуване и поддържане само от една институция. Изследователските експериментални центрове са поглед в бъдещето и ще бъдат създавани, ако към даден момент има такава необходимост.

Тези изменения ще дадат възможност да се разработи модел на научна политика, който предвижда обвързване между секторите образование-наука-иновации, ще отговори и на политиките на Европейския съюз за засилване на публично-частното партньорство и насочване на изследванията в полза на конкретни икономически проблеми или глобални предизвикателства.

С цел стимулиране на българските учени и научни колективи се предвижда възможността министърът на образованието, младежта и науката да учредява награди за принос и постижения в областта на научните изследвания (чл. 6б). Тази мярка ще допринесе за повишаване престижа на учения пред обществото и е възможност за повишаване на интереса и привличане на младото поколение към научна кариера. В европейски контекст документи, предвиждащи подобни стимули за учените, са Европейската стратегия за развитие на човешките ресурси и Хартата на учения.

В изпълнение на изискванията на § 39 на Закона за държавния бюджет за 2010 г. с цел да подпомогне на държавните органи при вземане на решения за промени на осигурените с държавния бюджет средства за научноизследователска дейност с оглед ефективното им използване се предвижда издаване на Правилник за организацията и функционирането на система за наблюдение и оценка на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, както и на дейността на фонд „Научни изследвания" (ФНИ), (чл. 7а). Издаването му се възлага на министъра на образованието, младежта и науката. Научните институти, университетите и ФНИ получават публични средства, а основният принцип на Европейската комисия е отчетност пред обществото. Чрез мониторинга се отчита ефективност от вложените средства, постигане на заложените стратегически цели, приложимост на получените резултати.

Предвижда се да се преструктурира регистърът на научната дейност и воденето му да се възложи на Министерството на образованието, младежта и науката (чл. 7б). Поставен и управляван на национално ниво, регистърът ще позволи да станем част от мрежата КРИС (мрежа на националните регистри) и да бъде обвързан директно със световните електронни платформи на научните бази данни, за които Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН) поддържа национален лиценз, следвайки добрата практика в Европа. Именно затова законопроектът предвижда регистърът да бъде изваден от фонд „Научни изследвания" и да бъде предаден на МОМН, където ще се поддържа информация не само за проектите и организациите, финансирани чрез ФНИ.

Предложените промени в чл. 12 и чл. 13, ал. 4 разграничават функциите и подобряват координацията на дейностите от компетенциите на Националния съвет за научни изследвания (НСНИ) към МОМН и на фонд „Научни изследвания". Националният съвет за научни изследвания подпомага министъра на образованието, младежта и науката при провеждане на държавната политика за насърчаване на научните изследвания. Фонд „Научни изследвания" е второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към МОМН, чрез който се реализират разработваните политики.

С оглед осъвременяване на ползваната нормативна база са актуализирани референтните документи, на базата на които се осъществява дейността на ФНИ (чл. 13, ал. 2).

За да се гарантира максимална безпристрастност, обективност и прозрачност на всеки етап от оценката на даден проект и на неговото изпълнение се разграничават ясно функциите на временните и постоянните научно-експертни комисии към ФНИ (чл. 15).

Въвежда се ясна процедура за оценка и за финансиране на конкурсните проекти (чл. 25, 28 и 29).

Предложеното изменение на чл. 31 въвежда ясни правила за участие в Изпълнителния съвет на ФНИ и в научно-експертните комисии с оглед избягване на конфликта на интереси.

В момента Република България е в процедура на инфриджмънт във връзка с ограничителни възрастови разпоредби в Закона за научните степени и научните звания и е поет ангажимент за отмяната им с новия Закон за развитие на академичния състав. Това налага въвеждането на ново определение на „млад учен" с т. 5 от Допълнителните разпоредби: „Млад учен" е лице, което е придобило образователно-квалификационна степен „магистър" през последните 10 години и извършва научноизследователска дейност във висше училище и/или научна организация.

Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба:

Предложеният законопроект е ориентиран към Министерството на образованието и младежта и науката като първостепенен разпоредител с бюджетни кредити и фонд „Научни изследвания" като второстепенен разпоредител.

Целевата група, към която е насочен законопроектът, са 18 000 учени и преподаватели от научните организации и университетите.

Над 40 на сто от учените участват в международни програми и проекти и над 60 на сто от тях – в национални финансови инструменти, подкрепящи научните изследвания и иновациите.

С предложения законопроект ще се осигурят бюджетни средства за научна дейност на програмно-конкурсен принцип. Необходимите средства са предвидени и ще бъдат планирани в бюджета на съответните разпоредители с бюджетни кредити за 2010 и 2011 г.

Очаквани резултати:

С приемането и реализирането на мерките, заложени в законопроекта, се очаква да се осигури възможност на учените за участие в научно-иновативна дейност и свързаните с тях съпътстващи дейности, активизиране представянето на резултатите чрез повишен интерес към поддържане на патенти и полезни модели и публикационни дейности. Чрез въведената независима оценка ще се създадат условия за прозрачност и отчетност на научната дейност през обществото и данъкоплатците, както и сравнимост с европейските стандарти за качество на научната дейност.

Индикатори за измерване на постигнатите крайни резултати (стойностни и натурални):

- брой учени и научни организации, получили подкрепа за изпълнение на национални и международни проекти;
- брой изградени научни мрежи;
- брой заявени и поддържани патенти;
- брой публикации;
- размер привлечени средства;
- брой оценени научни организации.

Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз

Изготвеният законопроект не противоречи на европейското законодателство и не се издава в изпълнение на актове на Европейския съюз или на международни договори, сключени от Европейските общности. Той е релевантен на общностните политики в областта на науката и иновациите.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Бойко Борисов)